

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри загальної та
соціальної психології
протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.
завідувач кафедри
_____ проф. Олена БЛИНОВА

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОБІЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

Освітня програма «Психологія»

третього (освітньо-наукового) рівня

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціально-поведінкові науки

Херсон 2020

1. Опис курсу

Назва освітньої компоненти	Соціально-психологічні засади мобільності особистості
Тип курсу	Вибіркова компонента (цикл професійної підготовки)
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень освіти
Кількість кредитів/годин	3 кредити / 90 годин
Семестр	3-й семестр
Викладач	Олена Євгенівна Блинова (Olena Blynova), професор, доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та соціальної психології https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=U3gNHX0AAAAJ
Посилання на сайт	http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=3203
Контактний телефон	+38(050)1408270
Email викладача:	elena.blynova@gmail.com
Графік консультацій	Раз на тиждень відповідно до графіка консультацій
Методи викладання	лекційні заняття, семінарські заняття, практичні кейси, тестові завдання, індивідуальні завдання
Форма контролю	3-й семестр – диф. залік

2. Анотація до курсу

Освітня компонента «Соціально-психологічні засади мобільності особистості» складовою частиною вибіркового освітнього компоненту циклу професійної підготовки. Для соціальної психології важливо підкреслити таку особливість соціальної мобільності, як здатність або готовність населення до соціальних переміщень, які в суспільстві мають масовий характер. Психологи при вивченні мобільності пов'язують дану якість з гнучкістю мотивації, її рухливістю, свідомим ламанням стереотипів, пластичністю. Для успішної реалізації у сучасному динамічному світі, людина має

робити вибір та здійснювати творчу діяльність, тобто бути мобільною. Сучасне нестабільне кризове суспільство вимагає від особистості усвідомлення власної відповідальності за свою долю та долю соціуму та здатності адаптуватися до змін у житті.

3. Мета та цілі курсу

Мета курсу: засвоєння аспірантами сучасних уявлень про соціальну мобільність особистості як умови успішної адаптації у нестабільному суспільстві.

Завдання курсу:

- навчити здобувачів сучасному науковому розумінню й правильній оцінці теоретичних знань та практичних підходів до мобільності особистості як соціально-психологічного явища;
- розширення світогляду здобувачів про глобалізаційні процеси у сучасному світі, мультикультуральні моделі побудови суспільства, психологічні виміри соціальної мобільності особистості;
- формування навичок і вмінь надання професійної психологічної допомоги особам у кризовій ситуації життя.

4. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення освітньої компоненти «Соціально-психологічні засади мобільності особистості» спрямовано на формування таких **програмних компетентностей**:

Інтегральна компетентність:

- здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних психологічних знань та професійної психологічної практики.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні на основі системного наукового світогляду.

Фахові компетентності спеціальності:

- СК 1. Здатність виокремлювати, систематизувати, розв'язувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

Програмні результати навчання:

- РН 6. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.
- РН 9. Працювати над власним розвитком та вдосконаленням, визначати свої професійні можливості та виявляти прагнення до підвищення професійної кваліфікації та професійної мобільності.

Знання, засвоєні в межах зазначеної освітньої компоненти, будуть використані при написанні науково-дослідних та кваліфікаційних робіт, для розширення власного та професійного світогляду.

5. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кількість годин всього	14	16	60

6. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
2020-2021 н.р.	3-й	053 Психологія	2	Вибірковий

7. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

- фліпчарт;
- проектор;
- друковані матеріали (книга, підручники, методична література, діагностичний інструментарій, методичні матеріали).

8. Політика курсу

На заняттях студент має дотримуватися принципів академічної доброчесності. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів вищої освіти, глибина засвоєного ним матеріалу з курсу. Всі завдання

практичних занять мають бути виконаними, незалежно від причини відсутності студентам на занятті. Завдання до кожної наступної теми викладач надає наприкінці заняття. Всі вид робіт необхідно виконувати у визначений термін. Якщо аспірант був відсутнім на занятті, тему слід відпрацювати впродовж 2 тижнів на кафедрі.

9. Схема курсу_3-й семестр

Години	Тема, план, кількість годин (аудиторної та самостійної)	Форма навчального заняття	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання	Максимальна кількість балів
4 акад. год.	Тема 1. Основні поняття, що визначають соціальну мобільність План: 1. Соціальна структура, соціальний склад й соціальна стратифікація. Поняття соціальної верстви. 2. Соціальний статус та соціальна роль. 3. Основні виміри соціальної стратифікації: дохід, влада, освіта, престиж. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна. <i>Всього 18 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 14 год.)</i>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання.	10
4 акад. год.	Тема 2. Мобільність як соціально-психологічна категорія План: 1. Поняття соціальної мобільності. 2. Види соціальної мобільності. Горизонтальна та вертикальна мобільність. Висхідна та низхідна мобільність. 3. Механізми соціальної мобільності. 4. Характеристики	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання.	10

	соціальної мобільності. Швидкість та інтенсивність мобільності. 5. Канали й фільтри соціальної мобільності. Наслідки соціальної мобільності. Принципи соціальної мобільності. <i>Всього 18 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 14 год.)</i>				
4 акад. год.	<p>Тема 3. Ідентичність як соціально-психологічна категорія</p> <p>План:</p> <p>1. Сутність феномена ідентичності особистості: визначення поняття, його зміст і структура. Соціальна та особистісна ідентичність. 2. Основні наукові підходи до визначення ідентичності. Психоаналітичне трактування ідентичності (З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, К. Хорні, Е. Фромм). Підходи до розуміння ідентичності Е. Еріксона. Типологія ідентичності Дж. Марсія. Символічний інтеракціонізм та його погляди на проблему ідентичності (У. Джеймс, Дж. Мід, Г. Брейкуелл, Ю. Хабермас, І. Гоффман). Біхевіоризм. Міжгрупова взаємодія. Теорія соціальної ідентичності Г. Теджфела. Теорія самокатегоризації Дж. Тернера.</p> <p>3. Основні компоненти ідентичності. Параметри ідентичності. 4. Криза ідентичності. Трансформація ідентичності. Динаміка системи</p>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання. За одним із напрямів вивчення ідентичності (див. Питання №2) підготувати реферат на 8-10 стор.	10

	соціальної ідентичності. (Всього 18 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам.роб. 14 год.)				
4 акад. год.	Тема 4. Маргінальність План: 1. Феномен маргінальності у соціальній психології. 2. Основні напрями вивчення маргінальності. 3. Види маргінальності. <i>Всього 17 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 13 год.)</i>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання.	10
4 акад. год.	Тема 5. Міграційні процеси у сучасному світі План: 1. Визначення міграції. Види міграції. 2. Міждержавна трудова міграція. Функції трудової міграції. Причини та мотиви трудової міграції. Сучасний стан трудової міграції населення України. Легальна та нелегальна міграція. 3. Соціальні та психологічні проблеми вимушеної міграції. <i>(Всього 16 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам.роб. 12 год.)</i>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання. Підготувати доповідь з теми «Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам» (5 стор.)	10
6 акад. год.	Тема 6. Соціальна та психологічна адаптація особистості в інокультурному середовищі План: 1. Психологічні основи акультурації. Основні теорії міжкультурної адаптації. 2. Поняття «культурного шоку» – причини та ознаки. Динаміка перебігу	Лекція – 2 год., семінар – 4 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до семінарського заняття з теми, зробити стислий конспект з кожного питання.	20

	<p>процесу адаптації. 3. Соціально-культурні та психологічні чинники адаптації мігрантів в іноетнічному середовищі. 4. Основні стратегії акультурації. Наслідки культурних контактів для груп та індивідів. (Всього 18 год (лекц. 2 год., сем. 4 год., сам. роб. 12 год.)</p>				
	<p>Самостійна робота за семестр:</p>			<p>На основі вивчення наукової літератури з психології, соціології, соціальної роботи розробити (на вибір аспіранта):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Програму соціально-психологічного тренінгу для осіб юнацького віку щодо попередження нелегальної трудової міграції та торгівлі людьми. 2. Програму тренінгу, який спрямований на реабілітацію, корекцію емоційного стану, психологічного здоров'я осіб, що є жертвами торгівлі людьми. <p>При розробці програми тренінгу вказати: мету, цільову аудиторію, завдання кожної вправи, де і яким чином можна використовувати.</p>	<p>30</p>

				Тренінг розрахований на 2 години.	
	Всього: лекц. – 12 год., семінари – 14 год., сам. роб. – 79.				100

9. Система оцінювання та вимоги: форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

Максимальна кількість балів – 100 балів.

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали:

Семінари – 60 балів (по 10 балів за 6 семінарів);

Самостійна робота – 30 балів;

Підсумкова контрольна робота – 10 балів.

Здобувачі можуть отримати до 10% бонусних балів за участь у конкурсах наукових робіт, неформальній та інформальній освіті.

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основна:

1. Андреева Г.М. Социальная психология в современном обществе: Учебное пособие для вузов / Т.Л. Алавидзе, Г.М. Андреева, Е.В. Антонюк и др.; Под. ред. Г.М.Андреевой, А.И. Донцова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 335с.
2. Блинова О.Є. Психологічні основи соціальної мобільності особистості : навчальний посібник для студентів / О.Є. Блинова. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. – 176 с.
3. Майерс Д. Социальная психология / Дэвид Майерс. – Пер. с англ. В.Гаврилов, С.Шпак, С.Меленевская, Д.Викторова. – Изд. 2-е, испр. – СПб. : ЗАО «Издательство «Питер», 1999. – 688 с.: ил.
4. Мацумото Д. Психология и культура / Дэвид Мацумото. – СПб. : Питер, 2003. – 603 с. (Серия «Мастера психологии»)
5. Налчаджян А.А. Этнопсихология : учебник для вузов [для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по направл. и спец-тям психологии] / Альберт Налчаджян. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 381 с.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн.2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. [для студ. вищих навчальних закладів] / Л.Е.Орбан-Лембрик. – Київ : Либідь, 2006. – 560 с.
7. Павленко В.М. Етнопсихологія: Навч. посібник / Павленко В.М., Таглін С.О. – К. : Сфера, 1999. – 408 с.
8. Пірен М.І. Основи етнопсихології: Підручник. Вид. 2-е доп. / Пірен М.І. – К., 1998. – 436 с.

9. Слюсаревський М. М. Психологія міграції : Навчальний посібник / М. М. Слюсаревський, О. Є. Блинова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Видання друге, перероблене і доповнене. – Київ : Талком, 2018. – 360 с.
10. Солдатова Г.У. Психологическая помощь мигрантам: травма, смена культуры, кризис идентичности [для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по направл. и спец-тям психологии] / Солдатова Г.У., Шайгерова Л.А., Калинин В.К., Кравцова О.А. – М. : Смысл, 2002. – 479 с. – (Теория и практика психологической помощи).
11. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
13. Соціологія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. За редакцією В.М. Пічі. Друге видання, виправлене і доповнене. – Львів: «Новий світ – 2000», 2002. – 312 с.
14. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология: Учебник для вузов / Т.Г. Стефаненко. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Аспект-Пресс, 2008. – 368 с.

Додаткові:

15. Блинова О. Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі [Монографія] / О. Є. Блинова. – Херсон : РІПО, 2011. – 488 с.
16. Блинова О. Є. Соціально-психологічні особливості ставлення приймаючої спільноти до вимушених переселенців / О. Є. Блинова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2017. – Випуск 3. – Том 2. – С.136-142.
17. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.
18. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс ; [пер. с англ. Н.П.Поліщук]. – К. : Альтпрес, 2004. – 100 с. – («Сучасна гуманітарна бібліотека»)
19. Глобализация и мультикультурализм / [отв. ред. Н.С. Кирабаев]. Монография. – М. : Изд-во РУДН, 2005. – 332 с.
20. Гнатенко П.И., Павленко В.Н. Идентичность: Философский и психологический анализ / П.И.Гнатенко, В.Н.Павленко. – К. : 1999. – 465 с.
21. Гриценко Л.І., Лунченко Н.В., Ерстенюк О.В. Профілактична робота в навчальних закладах з протидії торгівлі людьми: Методичні рекомендації з використання навчальних матеріалів (фільм «Станція призначення – життя» для дітей та молоді 16-19 років, посібник тренера, посібник учасника «Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми»). – К.: Видавничий дім «АДЕФ – Україна», 2008. – 56 с.
22. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності : монографія / І. Г. Губеладзе. – К. : Міленіум, 2015. – 236 с.
23. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: Монографія / О.А.Малиновська. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 236 с.

24. Маршавін Д., Беляєва С., Мручковська Е. Діяльність державної служби зайнятості у попередженні нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці: Навч. посібник / За заг. редакцією С. Литвин, Д. Маршавіна. – К.: 2007. – 253 с.
25. Медіна Т. Інтелектуальна міграція з України: причини та наслідки / Т. Медіна, Н. Пендюр // Релігія та соціум. – 2014. – № 1-2. – С. 150-157. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2014_1-2_24
26. Міграційний профіль України за 2017 рік / Державна міграційна служба України. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/monitoring-migracijnix-proczesiv/migracijnij-profil.html>
27. Серова І.І. Сучасні світові тенденції протидії нелегальній міграції та їх вплив на боротьбу з торгівлею людьми / Серова І.І. // Співробітництво держави і громадськості з питань протидії торгівлі людьми: Збірник наукових праць. – Київ – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – С.112-119.
28. Социальная работа по предупреждению торговли людьми и оказанию помощи потерпевшим. Учебно-практическое пособие / Е.Б. Левченко, И.Н. Трубавина, Т.О. Дорошок и др. – К.: Украинский ин-т социальных исследований, 2001. – 182 с.
29. Яворський М. Міграція та реконструкція ідентичності на прикладі досвіду сучасних трудових мігрантів з України / М. Яворський // Українознавчий альманах. – 2014. – Вип. 15. – С. 169-172. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_15_54

Web-ресурси:

30. Сайт журналу «Освіта регіону. політологія, психологія, соціальні комунікації». . – Режим доступу: <http://www.vmurol.com.ua/index.php?idd=%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%83>
31. Сайт журналу «Психологічний часопис» <http://ua.appsyjournal.com/>
32. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України . – Режим доступу: <http://ispp.org.ua/biblioteka.htm>
33. Херсонська віртуальна бібліотека ХДУ. – Режим доступу: <http://dls.ksu.kherson.ua/dls/Library/Catalog.aspx>